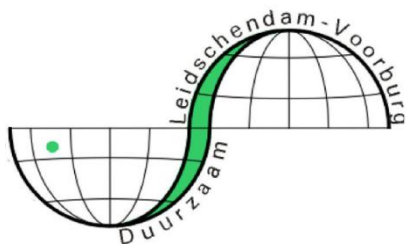

Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg

**Bomenplan Leidschendam-Voorburg 2021:
bestrijding van klimaatverandering en hittestress**

3 mei 2021

Contactpersoon: Sander Wennekers (wennekers@planet.nl en Twitter: @bomenLV)

Stationsplein, Voorburg

Inhoudsopgave

Samenvatting

Inleiding

Bomenplan 2021: bestrijding van hittestress

Voorgestelde aanpak

Ondersteuning van particulieren en honorering van burgerinitiatieven

Conclusie en vervolgstappen

Enkele foto's van locaties met hittestress

Samenvatting

De komende vier jaar zal de gemeente alle zeilen moeten bijzetten om de gevolgen van klimaatverandering voor de gemeente en haar inwoners tegen te gaan. De aanpak van hittestress en een betere waterberging zijn belangrijke elementen hierin, die snel en concreet kunnen worden opgepakt. Deze aanpak zal tevens zorgen voor een groenere en dus aantrekkelijkere gemeente.

Om te voldoen aan het akkoord van Parijs en aan de doelstelling uit het landelijk Klimaatakkoord om jaarlijks 1% meer bomen te planten, is het nodig om in Leidschendam-Voorburg in totaal 800 bomen per jaar te planten (Toekomstvisie Vergroening LV 2021-2030, duurzaamleidschendamvoorburg.nl). De nu in het Bomenplan 2021 gedane voorstellen voor vergroening van locaties met hittestress binnen de bebouwde kom dragen aan dit doel bij!

De gemeente wordt dringend geadviseerd om deze concrete doelen vast te leggen in een eigen gemeentelijk Vergroeningsplan, dat zorgt voor meer bomen en meer groen. Met als voorwaarde dat dit een bijdrage moet leveren aan het voorkomen van hittestress, het opvangen van hevige regenval en het verbeteren van lucht- en leefkwaliteit. Bij voorrang worden meer bomen en meer groen geplant op locaties waar inwoners graag verblijven, zoals op pleinen en bij winkelcentra, alsmede rond woningbouwlocaties, kerken en verenigingsgebouwen.

Ook worden inwoners van Leidschendam-Voorburg door de gemeente aangemoedigd en ondersteund om hun eigen woning en perceel te vergroenen. Hiervoor moet de gemeente open staan voor burgerinitiatieven op dit terrein en deze ook uitvoeren!

Als vervolgstappen stelt de Stichting Duurzaam het volgende voor:

- Presentatie van het Bomenplan voor de Gemeenteraad door Stichting Duurzaam (bijv. tijdens Beeldvormende Raad).
- Bespreking van het Bomenplan 2021 in de Commissie Omgeving en daarna in de Raad.
- Het opstellen door de gemeente van een plan van aanpak Groen en Bomen, met als doel tot realisatie te komen van de 800 bomen per jaar die nodig zijn om te voldoen aan het Nationale Klimaatakkoord.
- Het benutten van het Bomenplan 2021 en de Toekomstvisie 2021-2030 (zie www.duurzaamleidschendamvoorburg.nl) bij het opstellen van de gemeentelijke Omgevingsvisie

Uitvoering van dit plan vereist wel een vast budget op de begroting.

Inleiding

Evenals vorig jaar heeft Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg ook in 2021 een bomenplan opgesteld, dat begin mei aan de verantwoordelijke wethouders en aan de gemeenteraad wordt aangeboden. Onze inzet en verwachting is dat elementen uit dit bomenplan meegenomen worden in de Voorjaarsnota 2021, maar ook in de op te stellen bouwsteen 'groene woongemeente' voor de in voorbereiding zijnde Omgevingsvisie. En natuurlijk in de verkiezingsprogramma's van politieke partijen voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2022.

Waar bij het bomenplan 2020 voornamelijk aan de inwoners van onze gemeente werd gevraagd om suggesties voor aanplant van bomen, moest achteraf geconstateerd worden dat vele suggesties om allerlei juridische en technische redenen niet voor uitvoering in aanmerking konden komen.

Bomenplan 2021: bestrijding hittestress

Dit jaar is na overleg met wethouder Floor Kist (Water&Groen) en met enkele geïnteresseerden uit de gemeenteraad en het maatschappelijk middenveld een thematische aanpak gekozen. Als hoofdthema heeft Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg daarbij het thema

'klimaatverandering en hittestress' geselecteerd. De gemeente heeft immers in de door haar uitgevoerde Klimaatstresstest aangegeven het thema 'hitte' heel serieus te nemen. Hittestress is een vorm van extreme hitte die kan leiden tot lichamelijke klachten bij mens en dier omdat deze hun warmte niet meer kwijt kunnen. Maar hittestress zorgt ook voor toename van ziekte-overdragende insecten, minder productiviteit van mensen en dieren. Daarom hebben we baat bij meer plekken met schaduw. Het planten van bomen en hagen is een simpele oplossing om hittestress tegen te gaan!

Hittestress is dus van grote invloed op de leefbaarheid van onze verstedelijkte gemeente. Zo is uit onderzoek in Rotterdam en regio Haaglanden gebleken dat het temperatuurverschil tussen platteland en sommige versteende locaties in de stad op warme dagen wel 10 graden kan zijn (nl.urbangreenbluegrids.com). Dergelijke 'urban heat islands' brengen risico's met zich mee voor de gezondheid van inwoners maar zijn ook van invloed op de aantrekkelijkheid van deze locaties voor bezoekers en toeristen.

Op de hittestresskaart in lv.klimaatatlas.net hebben we daarom gekeken naar locaties in onze gemeente waar bij zomerse hitte een aanzienlijk verhoogde gevoelstemperatuur optreedt. Oorzaak hiervan is veelal dominante aanwezigheid van verhard oppervlak en afwezigheid van voldoende bomen en ander groen. De geselecteerde locaties met een hoog risico op hittestress zijn voorts nader bekeken op Google Earth. Hiermee kon al een eerste indruk van verstening en aan- of afwezigheid van bomen worden verkregen. Tot slot zijn al deze locaties (uiteraard op de fiets) door de Stichting Duurzaam bezocht. Deels om de oorzaak van het risico *op locatie* nader in te schatten en ook om beter te kunnen beoordelen in hoeverre hittestress hier een omvangrijk probleem kan gaan vormen.

De geselecteerde locaties staan opgesomd in tabel 1. Enkele locaties waar inmiddels al bomen zijn aangeplant (Vlietoevers) heeft plaatsgevonden, of waar op afzienbare termijn een herstructurering met veel groen is voorzien, zijn reeds afgefallen. Dit zijn onder meer het toekomstige Vliethaven in Leidschendam, de bijna opgeleverde Westvliet Mall of the Netherlands en het te herstructureren winkelcentrum aan het Koningin Julianaplein en de Koningin Julianalaan in Voorburg. Gezien de grote mate van verstening hier gaan we er overigens wel van uit dat de herstructurering voor een extra groene impuls zal zorgen! We zullen deze locaties daarom nauwlettend blijven volgen.

Daarnaast heeft Stichting Duurzaam eind maart onder meer via Duurzame Flits nr 11 (zie duurzaamleidschendamvoorburg.nl) en in Het Krantje een oproep aan inwoners van onze gemeente uitgebracht om plekken aan te wijzen waar bomen kunnen zorgen voor broodnodige schaduw. Hier is een aantal interessante suggesties op gekomen. Meer suggesties blijven natuurlijk welkom.

Tabel 1 Enkele (15) geselecteerde locaties waar duidelijk sprake is van hittestress

<i>Locatie</i>	<i>Diagnose</i>
1. Zwanebloem, Stompwijk	Parkeerterrein en straat langs sportvelden stenig, weinig bomen, struiken tot op 50 cm gesnoeid.
2. (achterkant) Nieuwstraat, Leidschendam	Stenig parkeerterrein, platte daken zonder groen
3 Prins Frederiklaan, Leidschendam	Stenig parkeerterrein, heel weinig bomen
4. Burgemeester Sweenslaan, Leidschendam	Stenig parkeerterrein, heel weinig bomen
5. President Kennedyplein, Leidschendam	Stenige vlakte
6. Damplein, Leidschendam	Stenig plein met slechts één boom
7. Oranje Nassaustraat, Voorburg	Smalle, stenige straat met zeer weinig bomen en ander groen
8. Stationsplein, Voorburg	Grote stenige vlakte, en westelijke deel geheel zonder bomen.
9. Boutensstraat, Voorburg	Een stenige vlakte zonder bomen.
10. Bosboom Toussaintstraat, Voorburg	Een stenige straat waarlangs garages met platte daken zonder groen.
11. Beijnenstraat, Voorburg	Een lange rij garagedaken zonder groen.
12. Oosterlaanstraat, Voorburg	Brede stoep zonder bomen.
13. Van Heurnstraat, Voorburg	Speelplaats zonder bomen.
14. Parkeerterrein Reinier de Graaf, Voorburg	Parkeerterrein is een grote stenige vlakte zonder bomen.
15. (smalle deel van) Paradijsstraat, Voorburg	Heel smal en stenig. Geldt ook voor enkele zijstraatjes.

Voorgestelde aanpak

Per geselecteerde locatie dient naar de best beschikbare oplossing te worden gekeken:

- het aanplanten van veel meer (grote) bomen die voor voldoende schaduw zorgen;
- het leggen van een minder hitte-uitstralende bestrating zoals split, grind, schelpen, of klinkers in open steenverband;
- het aanleggen van grasstroken langs pleinen en straten;
- het aanleggen van vijvers, fontein en of andere waterpartijen;
- en het (doen) vergroenen van omringende (platte) daken en gevels.

Dit laatste punt raakt zowel gemeentelijk als particulier bezit. Over de vergroening van particulier bezit heeft de gemeente geen beschikkingsmacht, maar de gemeente kan wel inwoners stimuleren om hun balkon, gevel, tuin of garage (verder) te vergroenen, en hen hierbij ondersteunen, bijvoorbeeld door van gemeentewege sedum, struiken of bomen beschikbaar te stellen dan wel te subsidiëren. In een volgende paragraaf wordt dit verder uitgewerkt.

Ook moet een inschatting gemaakt worden van de haalbaarheid van de mogelijke aanpassingen. Wij zijn ons heel goed bewust dat er in de praktijk allerlei beperkingen of zelfs belemmeringen kunnen zijn. Deze voorschriften van verkeersveiligheid, uit particulier eigendom van relevant grondoppervlak en uit andere belangen zoals parkeerdruk.

Maar waar een wil is, is een weg, en de risico's van hittestress zijn groot genoeg om de uiterste creativiteit aan te wenden bij het oplossen van het probleem. Zo kan, waar kabels en leidingen de aanplant van grote bomen verhinderen, veelal overwogen worden om hoog opgaand groen te plaatsen in (grote) plantenbakken. Maar denk ook 's aan een tiny bos of stadslandbouw. Voor aspecten van verkeersveiligheid zijn veelal in overleg met deskundigen wel creatieve oplossingen te bedenken. Parkeerdruk kan verminderd worden door het invoeren van meer blauwe zones of van parkeerzones voor betaald parkeren. Ook kan overwogen worden in sommige buurten een vergunningenbeleid voor parkeren in te voeren.

Bij al deze activiteiten liggen regie en verantwoordelijkheid bij de gemeente, maar de Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg is graag bereid om de gemeente hierbij met raad en daad te ondersteunen en waar nodig de communicatie naar inwoners toe voor haar rekening te nemen.

Met maatregelen tegen **hittestress** kan tegelijk het probleem van wateroverlast worden aangepakt. Op versteende locaties is er een groot risico van wateroverlast bij hevige regenval. De geselecteerde locatie kunnen hierop beoordeeld worden. Locaties met een dubbel risico van zowel hittestress als wateroverlast horen met voorrang aangepakt te worden. In sommige gevallen kan dezelfde maatregel, zoals vergroening van het grondoppervlak of waterdoorlatende stenen, baat brengen voor beide risico's.

Het resultaat van een eerste inschatting onzerzijds treft u hieronder in **tabel 2**. Hierbij staan per locatie de meest geëigende maatregelen opgesomd.

Bij diverse locaties is de oplossing voor de hand liggend (zie in de tabel nrs 1, 3, 4, 5, 6, 8, 12, 13). Soms is echter eerst overleg met omwonenden en/of particuliere terreineigenaren nodig (nrs 2, 7, 9, 10, 11, 14). In één geval (nr 15) waar de straat heel smal is lijken de mogelijkheden tot vergroening buitengewoon beperkt. Maar wellicht valt daar te denken aan hoogopgaande vergroening tegen gevels en de aanleg van geveltuintjes.

Tabel 2 Mogelijke aanpak per locatie

Locatie	Mogelijke aanpak
1. Zwanebloem, Stompwijk	Hoge bomen langs straat en parkeerterrein, oppervlak deels in half-open verband, knotwilgen langs sportvelden deels vervangen door hoog opgaande elzen.
2. Nieuwstraat, Leidschendam	Eigenaren bedrijfspanden aanbod doen om met subsidie platte daken te vergroenen
3. Prins Frederiklaan, Leidschendam	Extra bomen tussen parkeervakken, minder stenig grondoppervlak met klinkers in half-open verband.
4. Burgemeester Sweenslaan, Leidschendam	Ruimte genoeg om meer bomen aan te planten
5. President Kennedyplein, Leidschendam	Wellicht is de ruimte voor meer bomen beperkt i.v.m. het gebruik van het plein voor evenementen, maar een minder stenig oppervlak moet haalbaar zijn.
6. Damplein, Leidschendam	Vanwege de parkeergarage eronder niet een extra boom, maar bakken met hoog opgaand groen plaatsen.
7. Oranje Nassaustraat, Voorburg	Lastige opgave. Overleg met omwonenden nodig over afweging tussen parkeren en groen.
8. Stationsplein, Voorburg	Diverse bomen met brede kronen aanplanten. Bestrating deels vervangen door split of schelpen, zoals de Lange Voorhout in Den Haag.
9. Boutensstraat, Voorburg	Gemeente, KwikFit en omwonenden overleggen eerst over de mogelijkheden om dit stenige plein groener in te richten.
10. Bosboom Toussaintstraat, Voorburg	Eigenaren garages een aanbod doen om met subsidie hun garagedaken te laten vergroenen met sedum.
11. Beijnenstraat, Voorburg	Eigenaren garages een aanbod doen om met subsidie hun garagedaken te laten vergroenen met sedum.
12. Oosterlaanstraat, Voorburg	Op een breed trottoir kunnen bomen worden geplant of grote plantenbakken worden geplaatst.
13. Van Heurnstraat, Voorburg	De speelplaats kan met enkele bomen van meer schaduw worden voorzien.
14. Parkeerterrein Reinier de Graaf, Voorburg	In overleg met het Reinier de Graaf bezien hoe dit grote parkeerterrein groener kan worden ingericht.
15. (smalle deel van) Paradijsstraat, Voorburg	Zeer lastige opgave. Groene gevels en geveltuintjes?

Ondersteuning van particulieren en honorering van burgerinitiatieven

Vergroening tuinen, gevels en daken van particulieren, bedrijven en instellingen

Verdere vergroening van particuliere tuinen, en van daken en gevels van woningen, garages, bedrijfspanden, scholen, kerken en andere gebouwen speelt een cruciale rol in de aanpak van hittestress, de opvang en berging van overmatige regenval, de verbetering van luchtkwaliteit en dus de leefkwaliteit van onze inwoners. De percelen van instellingen, zoals scholen, kerken en verzorgingshuizen, die vaak meer grondoppervlak beslaan, kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. De gemeente kan hierin de regie nemen en een stimulerende en faciliterende rol spelen door middel van voorlichting en advies, het beschikbaar stellen van bomen en planten en door het beschikbaar stellen van subsidies.

In bescheiden mate hebben in onze gemeente, zowel van gemeentewege als via de Stadstuin Rusthout, al acties plaatsgevonden. Een goed voorbeeld is de actie 'tegels eruit, plant erin', maar dergelijke acties moeten meer structureel en grootschaliger worden aangepakt. Ook was er in 2020 een subsidieregeling voor vergroening van daken, maar dit bescheiden budget was al snel uitgeput.

Om dit grootschaliger aan te pakken moet de gemeente op eigen initiatief contact opnemen met eigenaren en bewoners van percelen in de nabijheid van de in dit plan vermelde locaties met veel hittestress, en daarbij advies, ondersteuning en waar nodig financiële ondersteuning aanbieden. Ook kan de gemeente de inwoners per wijk uitnodigen voor bijeenkomsten om hen te informeren over de mogelijkheden tot vergroenen van eigen tuinen, daken en gevels. Via de lokale media kan de gemeente benadrukken dat zij open staat voor particulier initiatief op dit terrein. Dit past ook in het beleid van de gemeente om tot meer burgerparticipatie te komen.

Inspirerende voorbeelden van wat er elders in het land, zoals bijvoorbeeld in Amsterdam, op dit terrein al gebeurt zijn te vinden in het artikel 'Die tegels eruit is voor iedereen winst' in de NRC van 10 april jl. Veel relevante informatie is ook te vinden op de websites groenebuurten.nl, tegelseruit.nl en steenbreek.nl.

De Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg en de Stadstuin Rusthout zullen graag een rol spelen bij de voorlichting aan inwoners over hoe hun tuin of pand te vergroenen.

Honorering en ondersteuning van burgerinitiatieven

Ook de omgekeerde situatie, waarbij het initiatief vanuit de inwoners komt, verdient ondersteuning van de gemeente. In de afgelopen maand werd Stichting Duurzaam tot tweemaal toe benaderd door inwoners die in hun wijk of op de grond bij hun kerk graag met steun van de gemeente bomen willen planten. Het gaat hierbij om vele tientallen bomen en het zal evident zijn dat ondersteuning door de gemeente hierbij vaak onmisbaar is. Tot nu toe is die steun niet geboden.

De Stichting Duurzaam stelt voor om een burgerinitiatieven-loket in te stellen, waar inwoners initiatieven kunnen aanbieden en waar zij voorlichting en advies kunnen krijgen over hoe een burgerinitiatief in te dienen. Wel dient de gemeente een relevant budget beschikbaar te stellen voor dit soort waardevolle burgerinitiatieven.

Conclusies en vervolgstappen

Conclusies

In dit Bomenplan 2021 zijn 15 locaties in onze gemeente besproken waar tijdens warme zomers sprake is van ernstige hittestress. Ook vindt u in dit Bomenplan 2021 suggesties voor een mogelijke (vervolg)aanpak, evenals het aanbod van ondersteuning door de Stichting Duurzaam. De Stichting Duurzaam gaat ervan uit dat de gemeente deze locaties inderdaad gaat vergroenen.

Daarnaast roept de Stichting Duurzaam de gemeente op om:

- inwoners aan te moedigen en te ondersteunen bij het vergroenen van hun tuinen, gevels en/of eventuele platte daken;
- bedrijven en instellingen, zoals scholen, kerken en verzorgingstehuizen, proactief benadert over de mogelijkheden om hun perceel (verder) te vergroenen;
- hierin – waar het gaat om gemeentelijke grond – zelf het goede voorbeeld te geven;
- zich ook echt ontvankelijk te tonen voor groene initiatieven vanuit wijken en buurten, en van instellingen, en deze initiatieven daadwerkelijk te ondersteunen. Laat het niet bij mooie woorden!

De hierboven genoemde acties zijn nodig omdat uit onze contacten blijkt dat het thema groen bij veel inwoners leeft, maar dat men niet makkelijk de weg in de gemeentelijke bureaucratie weet te vinden.

Vervolgstappen

Als vervolgstappen stelt de Stichting Duurzaam het volgende voor:

- Presentatie van het Bomenplan voor de Gemeenteraad door Stichting Duurzaam (bijv. tijdens Beeldvormende Raad).
- Bespreking van het Bomenplan 2021 in de Commissie Omgeving en daarna in de Raad.
- Het opstellen door de gemeente van een plan van aanpak Groen en Bomen, met als doel tot realisatie te komen van de 800 bomen per jaar die nodig zijn om te voldoen aan het Nationale Klimaatakkoord.
- Het benutten van het Bomenplan 2021 en de Toekomstvisie 2021-2030 (zie www.duurzaamleidschendamvoorburch.nl) bij het opstellen van de gemeentelijke Omgevingsvisie.

Tot slot zij hier vermeld dat alle informatie in dit Bomenplan en in de Toekomstvisie 2021-2030 vrij beschikbaar is als bouwsteen voor de gedachtebepaling in alle gremia van de gemeente en dus ook vrij benut kan worden door de politieke fracties in de Gemeenteraad, bijvoorbeeld bij het schrijven van de verkiezingsprogramma's 2022.

BIJLAGE: Drie locaties die hoog scoren qua hittestress

Zwanebloem, Stompwijk

Boutensstraat (achter Julianaplein), Voorburg

Prins Frederiklaan, Prinsenhof, Leidschendam